כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת משפטים ■ כ"ו שבט ה'תש"ע ■ 10.02.2010 ■ גליון מס' 57

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

בסיום פרשת משפטים אומר ה' למשה לעלות להר "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם"...

המשך בעמ' 3

חוק וסדר "מעילה" במעיל

מעשה בבית כנסת שאחת המשפחות הכניסה להיכלו ספר תורה חדש....

המשך בעמ' 4

שו"ת חורף

שאלה: האם מותר להוריד בשבת את הבוץ מהנעליים במתקן הברזל המחודד, המיועד להורדת בוץ, הנמצא בכניסה לבניין? והאם יש הבדל בין בוץ רטוב ליבש?...

המשך בעמ' 5

סיפור לשבת

נישואי המהר"ל מפראג

ר' שמעלקא רייך מהעיר וורמייזא לקח את המהר"ל לחתן...

היינן מחולל הנסים

מעשה שהיה בימי הגאון ר' אברהם יהושוע העשיל זצ"ל...

המשך בעמ' 3

שביבים

- האם רבא היה אדמוני? (סיפור פלאי)
- רק "שש שנים יעבוד"
- "יש להם נשים"
- פתרון למניעת קטטות
- בין "הר המוריה" ל"הר סיני"

המשך בעמ' 5

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל

מאמר ארבעים ושנים בסידרה

/ הרב אהרן כ"ץ*

הרב יצחק הלוי הרצוג - משפט התורה במדינה

הרב יצחק הלוי הרצוג נבחר לתפקיד הרב הראשי לארץ ישראל בחודש שבט תרצ"ז (1937) כשנה וחצי אחרי פטירתו של הרב הראשי הראי"ה קוק זצ"ל. שני מועמדים היו אז לתפקיד החשוב הזה. רבים מבין ההנהגה בארץ ישראל תמכו במועמדותו של הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל ידידו הגדול של הרב קוק. ובכל אופן מי שנבחר לתפקיד היה הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג שבמועמדותו תמכו למעשה גדולי התורה של אותו הדור ובכללם הרב חיים עוזר גרודז'יסקי מוילנה שהיה אז ראש ועד הישיבות, מרן בעל החזון אי"ש זצ"ל וגם ראשי ישיבות בירושלים בכללם הרב יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון והגאון האדיר הרב איסר זלמן מלצר זצ"ל, ראש ישיבת עץ חיים בירושלים. לא נוכל במאמר זה לסקור את תולדות חייו של האיש המיוחד הזה שעמד במרכז עולם הרבנות בדור השואה והקמת המדינה. הרב לקח חלק חשוב ביותר במפעלי ההצלה שלאחר השואה ובניסיון להשפיע במשהו על אופייה בהקמתה. לקראת שבת משפטים, אנו מבקשים להביא כמה ממחשבותיו על יסודות המשפט במדינה החדשה ועל שילוב המשפט העברי בו.

ביום העצמאות הראשון למדינת ישראל (אייר תש"ט) אמר הרב את הדברים האלה: "הקמת מדינת ישראל אחרי חורבן נורא ואיום בן אלפיים שנה ועם גמר השמדת שליש האומה בידי רשעי הגויים, הפלא הגדול הוא יותר מאתחלתא דגאולה דישראל, הוא התחלת תיקון העולמי כנגד האומה שהאנושות כולה חייבת לה. כשם שמצווה גוררת מצווה כך תיקון גורר תיקון מן הפרט אל הכלל. הרי זה ראשית צמיחת תיקון עולם כולו אשר עליו נבאו נביאנו זה שלושת אלפים שנה. מכאן נפתחה הדלת לקיום דבר ה' ביד משה עבדו, ה' ימלוך לעולם ועד". (ספר מזכרת, עמ' 35 מאמרו של הרב אהרן הלוי פיצ'ניק).

"עד פעילותו של הרב הרצוג לא נעשה כמעט דבר בעניין הנהגת שיפוט ומשפט עברי ביישוב היהודי בארץ ישראל. מן הטעם הזה נדחקו הצדה חלק גדול משאלת המפגש בין הדת למדינה שקמה..."

הרב המשיך באותו מעמד לבאר דבריו: "כשאנו שואלים את עצמנו כיצד התקיימה האומה הישראלית שה פזורה בין מיליוני זאבים קרוב לאלפיים שנה ובכל זאת זכתה שוב להניח מחדש יסודות עתידה בארצה, מה יסוד הפלא הגדול של נצחיות ישראל, אכן לא התקיימנו בכל שנות גלותנו אלא בכח התורה, ועל זה תעיד ההיסטוריה העברית, יבואו ויעידו כל הכוחות והחוגים שעזבו את התורה שבעל פה היכן הם היום... בישוב דוגלים בסיסמא תחיית האומה בארצה אבל כלום תתכן תחיית האומה בלי תחייה רוחנית, בלי תחייה של אותם ערכים אלוק' שלשם הגשמתם באה אומתנו לעולם?". והוסיף הרב: "צו השעה לכונן את המדינה בציון בית חיינו על יסודות דבר ה' על הצדק והמשפט של תורתנו אשר ממנה למדו עמים רבים ועצומים. חלילה שהמדינה תלך לעמים אחרים לחפש ספר

משפטים. זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בך. בך בתורתך. בך ביראתך. בהנחת יסודות המדינה ברוח אומן באלוקי הנצח". הדברים הללו המבטאים בקיצור ובאומץ את תמצית השקפת הרב על חידוש המסגרת הממלכתית למשפט הנוהג בישראל, הביא את הרב לשתי מסקנות מרכזיות. האחת: הרב פעל באופן יסודי להקמה מסודרת של בתי דין רבניים מוכרים על ידי המדינה וחקיקת חוקים שיסדירו את סמכותם של אותם בתי הדין. השנייה: הוא ריכז מאמץ לתת לאותם בתי דין סמכות בלעדית בנושאים הקשורים לדיני האישות והמעמד אישי. הוא זה שדרש שלאותם דיינים יהיה מעמד כמו לשופטים בבתי המשפט המחוזיים, ושקד כל ימיו על הרחבת סמכותם של בתי הדין הללו. יחד עם זאת דרש מן הדיינים ומחכמי התורה לפעול בחכמה במסגרת המציאותית של מדינה על מנת שלא תיווצר התנקשות בין אופייה הדמוקרטי של המדינה ופעולת בתי הדין על פי דין תורה. כבר הזכרתי במאמרי את התיקונים שביקש הרב לתקן בהלכות ירושה, במיוחד בנושאים הקשורים בירושת הבנות והבעל על מנת ליצור אפשרות לשילוב מלא של חוקי הירושה של תורה בתוך המשפט הנוהג במדינה. בתוך דבריו כתב הרב: "המדינה היהודית במסגרת התורה ובהתחשבות עם המציאות האקטואלית תהא הכרח לא תיאוקרטית כולה ולא דמוקרטית כולה אלא תיאוקרטית - דמוקרטית. ההפרדה בין הדת והמדינה אסורה בהחלט אבל ההרכבה הזאת למען תתקבל ברוח נכונה ותהא בת קיימא עד ביאת משיח צדקנו טעונה תחילה עיון עמוק, טיפול מדוקדק מצד חכמי התורה". (שם מאמרו של הרב פיצ'ניק עמ' 36).

בהשראתו של הרב הרצוג פעלו בתי הדין הרבניים משך שנים רבות לא רק בנושאים הקשורים למעמד אישי אלא גם בנושאים קהילתיים ומנהליים. ברור שיש הבדל גדול בין קהילה שהיא בת ריבונות מדינית לבין השלטון הפנימי, אך חסר ריבונות של הקהילות היהודיות במשך ימי הביניים והזמן החדש. מאידך קיים דמיון בין המציאות העברית בימינו לבין מעמדם של הקהילות בדורות עברו. כמו שביאר חוקר המשפט העברי פרופ' מנחם אלון במאמריו. העובדה שהציבור ומעמדו האוטונומי ולא המלך או הנשיא הם עומדים במרכז המעמד המשפטי מאפשרים ללמוד מהתפתחות המשפט בקהילות למציאות המדינית המתחדשת בקהילה היום. ואכן, גישתם של בתי הדין הייתה, שיש להקיש מדיני הנהגת הקהילות גם להנהגת הציבור כיום. כך כתב בית הדין הרבני העליון (ראה בפד"ר כרך ו' עמ' 176): "אם הלכה היא שבענייני ציבור אין צורך בקניין, וכח הציבור במעשיו הוא כה רב שלא קיימות לגביו המגבלות הקיימות במעשה היחיד, כגון דבר שלא בא לעולם, אסמכתא, הרי אין לך עניין ציבורי יותר מובהק מאופיו, מהרכבת פרנסים על הציבור".

עד פעילותו של הרב הרצוג לא נעשה כמעט דבר בעניין הנהגת שיפוט ומשפט עברי ביישוב היהודי בארץ ישראל. מן הטעם הזה נדחקו הצדה חלק גדול משאלת המפגש בין הדת למדינה שקמה, ואלה הצטמצמו בנושאים הייחודיים של דיני האישות ונושא ניהול חיי הדת, השבת הכשרות ואופי הרחוב היהודי בימי פסח ובימי שבת ומועד. היה זה הרב הרצוג הראשון שעסק בנושאים הרחבים של צורך בתיקון תקנות בדיני ממונות. רגיל היה הרב הרצוג להביא מדברי הרשב"א בתשובתו החשובה חלק ו' סימן רנ"ד שהוזכרה גם בדברי הבית יוסף בדבריו על הטור חושן משפט סימן כ"ו: "מעשה היה בפירפיניא, בראובן שהשיא את בתו לאה לשמעון והכניס לו עמה סך ממון בנידוניא וילדה לו בת, ואח"כ מתה לאה ואחר זמן מתה ג"כ הבת שילדה לו. ועכשיו עמד ראובן ותבע בדיני הגויים שיחזיר לו שמעון אותו ממון הנדוניא שהכנים לו עם לאה בתו. ואעפ"י שהבעל יורש את אשתו והאב את בתו בדיני ישראל, טוען ואומר שאין לחוש לירושת הבעל כיון שהכל יודעי' שהם הולכים בדיני הגויים, והרי כל הנושא אישה שם כאילו התנה כן". והרשב"א השיב: "לנהוג כן מפני שהוא משפט גויים באמת, נראה לי שאסור לפי שהוא מחקה את הגויים וזהו שהזהירה תורה לפניהם ולא לפני גויים, ואע"פ ששניהם רוצים בכך והוא דבר שבממון. שלא הניחה תורה את העם שהוא לנחלה לו על רצונם שייקרו את חוקות הגויים ודיניהם. ולא עוד אלא אפי' לעמוד לפניהם לדין אפי' בדבר שדיניהם כדין ישראל. ע"כ אנו פה תמהים מקום המשפט בעירכם מקום תורה ויתרון דעת, איך נתנו יד לכלל דברים אלו שאסרתן תורה שלמה שלנו". וביאר הרב הרצוג "שמדברי הרשב"א עולה שאם הדרישות מכוונות לעשות שוויון גמור בין איש לאישה בעניני ירושות, הוא מפני שזהו הדין במשפטי הגוים הדמוקרטים במערב אירופה, ומעמידי הדרישות כוונתם רק להדגיש את הדמוקרטיות של מדינת ישראל שהולכת בדרכי הגויים לא נאבה להם ולא נשמע אליהם". אך בהמשך דבריו מצדד הרב הרצוג לפעול בתקנות חדשות וברורות כדי לחזק את מעמדם של הנשים ומעמד הבנות על מנת לעגן את זכויותיהם במציאות החברתית המשתנה. (מאמר על התקנות בדיני ממונות, בתוך הקובץ תחוקה לישראל עמ' 2). בהמשך הוסיף הרב הרצוג: "ידוע לכל בר בי רב אפילו דחד יומא ההבדל שבין ממונא לאיסורא. כשבאים אלינו ודורשים שינויים חלילה לנו בנוגע לאיסורא, עיגונא דאיתתא (עיגון הנשים) יבום וחליצה ואיסור יבמה לשוק, הרי תשובתנו ברורה: זה אי אפשר. זהו איסורא דאשת איש, כאן אין לנו כח של הפקר בית דין הפקר. אולם, אם גם בשטח של ממונא לא נעשה שום תקנות אף כשהמצב דורש את זה ובשעה שמפורסם בין הקהל שיש בידינו כח, תקע ח"ו נפש חלק גדול מן העם מסמכות התורה... זאת, ועוד אחרת, ידוע היטב שיש גוש חילוני קיצוני המתכוון לבטל את ההחלטיות של הנישואין והגירושין הקיים בישראל ולהכיר חס וחלילה בנישואין וגירושין שלא כדת משה וישראל, ואם ינצח יפלג את האומה לשתי אומות... על כן אני אומר שדבר חיוני הוא לקבל את הסכמת הרוב... אחרי שרוב התקנות שלנו תניחנה את דעת רוב הנשים ביישוב ודעת המצדדים לטובתן, שהם חלק גדול מהישוב בעניין הירושות".

בדברי הספד שאמר הסופר שמואל יוסף עגנון אחרי ימי השלושים לפטירתו, היטיב לתאר את האיש הגדול הזה: "יש גדולים שבאים בכח התורה ויש גדולים בכח מעשיהם. רבינו זצ"ל זה וזה היה בידו.מתחילת בריאתו יושב אוהלים היה, לא היה לו דבר חוץ מן התורה. אבל כשהוצרכה לו השעה נתחדש בו כוח חדש ונתגלה בו כח עשייה עד שנעשה בעל מעשים לעמוד בפרץ ולדחות את הגזירות ולהיות לנו לחומה ומחסה ביום זעם... תורה שלמד בצנעה הגבירה את כוחות נפשו ופיתחה את אישיותו ואת צדקתו". חלק מן המעשים המרובים עליהם דיבר עגנון ז"ל היה ניסיון לשלב את תורת המשפט היהודי תורני בארץ ישראל. משימה חשובה זו עומדת עדיין כחובה ברורה על כולנו להרחיבה ולהשלימה.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון גבוה לתורה אונ' בר אילן. רב קהילת "דובב עוז" רמת גן.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

בסיום פרשת משפטים אומר ה' למשה לעלות להר "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם" ומיד אחרי עשרת הדברות מצטווה משה לשים לפני בני ישראל את המשפטים. למה הכוונה?

על פי חז"ל אמר לו הקב"ה למשה: לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב, או ג. פעמים. ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, אלא ההיפך. כמו שרש"י מסביר: אשר תשים לפניהם- כשולחן הערוך ומוכן לאכל לפני האדם. מכאן, שיחד עם התורה שבכתב נמסרה על ידי משה התורה שבע"פ.

כל מתפלל יודע לצטט את הפסוק הנאמר בעת הגבהת ספר התורה (לשיטת האשכנזים) או לפני הקריאה (לפי הספרדים): "וזאת התורה אשר שם משה לפני בנ"י על פי ה' ביד משה".

למה אנו מתכוונים במילים "וזאת התורה"?

משפט זה למעשה לקוח משני מקורות שונים: החלק הראשון מפרשת ואתחנן (דברים ד' מ"ד):

"וזאת התורה... אשר שם משה... אלה העדות והחוקים והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל".

ואילו החלק השני מפרשת ויקהל (שמות ל"ד כ"ז): "כתוב לך את הדברים האלה... כי על פי הדברים האלה כרתי ברית".

על פי הבנת חז"ל מדובר בצירוף התורה שבעל פה לתורה שבכתב.

נכון, משה מצטווה לכתוב את התורה כפי שהיא מוכרת לנו אבל יחד עם זאת משה מוסר גם את פירושה בעל פה. משה מבאר את התורה ליהושע ולאלעזר הכהן ולזקני ישראל והם אחראים להעבירה הלאה.

על פי חז"ל משה עורך ומגיש את פירוש התורה ושם לפני בנ"י כשולחן ערוך וכל הרוצה יבוא ויאכל.

בתחילת פרקי אבות אנו קוראים: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" לעומת זאת בסוף חומש דברים נאמר:

"ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תומם ויצו את הלויים... לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'".

זאת עוד הוכחה שלמרות שאנו קוראים ואומרים "תורה" הכוונה כפולה: ספר תורה ופירוש התורה בע"פ.

יוצא, שלמעשה משה נותן את הספר שהוא כתב, לשבט לוי למשמרת ולעדות אבל את הפירוש הוא מוסר בעל פה ליהושע.

אמור מעתה כשאנו מצביעים על ספר התורה בשעת ההגבהה ואומרים "וזאת התורה" או כשאנו מצהירים:

"זאת התורה לא תהי מוחלפת" "שכל התורה המצויה בידינו היא הנתונה למשה" נחשוב ונתכוון לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה. כי הקשר ביניהם לא ינותק.

יהי רצון שנזכה שדברי התורה יערבו בפינו ובפי צאצאנו. אמן.

הרב חיים דברת / ווילינגטון, ניוזילנד

סיפור לשבת

נישואי המהר"ל מפראג

{רשם ר' משה מהלר מפי המקובל האדמו"ר מפוריסוב שליט"א בסעודת מלוה-מלכה ומתפרסם ללא עריכה. שאול שיף}

ר' שמעלקא רייך מהעיר וורמייזא לקח את המהר"ל לחתן בהיותו בן חמש עשרה עבור בתו פערילי. לאחר מכן שלח אותו לעיר פרמסלי ללמוד בישיבת הגאון מהרש"ל. באותן שנים ירד אבי הכלה מנכסיו וכאשר היה המהר"ל בן שמונה-עשרה הוא כתב אליו: "מכיוון שבן שמונה עשרה לחופה, והיות ואין באפשרותי לתת לך את הנדוניה שהבטחתי, אינני רוצה לעגן אותך ח"ו. לכן, אנחנו מוחלים לך ונותנים לך רשות שתעשה שידוך אחר כרצונך".

המהר"ל כתב בתשובתו שהוא אינו רוצה לשנות את דבריו, והוא מייחל ומצפה לעזר עליון. אולם, אם מאידך, אבי הכלה אינו מעוניין לעגן את בתו, יעשה הוא שידוך תחילה לבתו, ואח"כ יידע כי חופשי הוא. מצב המחותן לא הוטב. ותרא הכלה כי מצב אביה בכי רע, ותפתח לה חנות קטנה למכירת מעשה-אופה לעזור להוריה בפרנסה. וישבה כך גלמודה עשר שנים. וכן המהר"ל לא רצה לעשות שידוך אחר, וישב על התורה בהתמדה גדולה ויקראו לו ר' לייב בחור. והרמ"א זצ"ל אמר כי עליו כתוב: "הרימותי בחור מעם מצאתי דוד עבדי", כי יש בו ניצוץ של דוד המלך. כעבור עשר שנים בשעת מלחמה עבר דרך שם

המשך בעמוד הבא...

צבא רב. אחרי אנשי הצבא רכב פרש. כאשר עבר הפרש על יד החנות שישבה בה כלת המהר"ל, הוא תחב את רומחו לתוך ככר לחם שהיה מונח בחלון. רצה אליו הכלה ובכתה לפניו לבל יגזול את הלחם, כי היא עניה, ומפרנסת את הוריה הזקנים והחלושים, ויצעק עליה הפרש לאמור: "ומה אעשה לך, אין לי כסף לשלם, ורעב אני מאד. אך זאת אוכל לעשות, יושב אני על שני אוכפים, ע"כ אתן לך אוכף אחד בעד הלחם". וישלוף מתחתיו אוכף אחד וישליכנו אל החנות בכוח גדול.

וכאשר ניגשה הכלה אל האוכף להגביה אותו נבהלה מאד, בראותה כי נקרעה המרדעת מצד אחד ונפלו משם מטבעות זהב. היא רצה לבשר להוריה את הבשורה. אביה שלח תכף מכתב אל המהר"ל שיבוא לחתונה, כי עזר לו ה' יתברך בדרך פלא שיוכל לסלק את הנדוניה ולעשות את החתונה.

ומספר על כך ר' יצחק כץ, חתן המהר"ל: מעשה זה שמעתי מפי חמי בעת שבא לפניו דין תורה לנתק קשר שידוכין, לרגל עניות, שלא היה ביכולתם לסלק את הנדוניה כמדובר, ומעולם לא רצה מורי וחמי להשתתף בפסק דין כזה, אלא אדרבא השתדל בכל כוחותיו לחזק את קשר השידוכין. רק כאשר הדבר היה נחוץ מאד, הוא שלח את בעלי הדין אל הדיינים שיפסקו את הדין בביתם, ולא בחדר בית הדין שלו.

*

היינן מחולל הנסים

מעשה שהיה בימי הגאון ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל: סמוך לעירו גר יהודי מוכר משקאות. ויהי לימים, יצא ליהודי הזה שם שהוא מחולל ניסים ונפלאות על ידי תפילותיו וברכותיו. כאשר שמע הרב העשיל את הדבר, התחפש, והלך לעירו של מוכר היין, שכן הדבר היה לפלא בעיני האנשים, כי האדם ההוא היה ידוע כאדם פשוט. אחד מהמון העם.

הרב גמר בלבו שאם ימצא שהאיש הוא מהסיטרא אחרא, ח"ו, אזי יאבד אותו מן העולם. כאשר הגיע הרב אל אותה עיר, התיישב אצל מוכר היין שלושה ימים ולא ראה שום דבר אסור או חשוד, אך גם לא ראה שום דבר מפליא, ולכן החליט לשוחח עם האיש באופן גלוי, ואמר לאיש שהוא בא לתהות על קנקנו, שיואיל בטובו להסביר לו פשר כוחו הגדול בברכות ותפילות.

מוכר היין נבהל ואמר: מצווה לשמוע דברי חכמים, אך דע לך כבוד הרב, שאם אגלה את כל הקורות אותי, יכלה הזמן והם לא יכלו, לכן אגיד לכבודו בקצרה את הקורות אותי, אבל הכל בקצרה, וכבר עכשיו אוכל להגיד לכבודו שהכל תלוי בביטחוני בה'. על כל גל של קשיים שעובר עלי, אני מנענע לו ראשי, וכל פעם שהיו לי קשיים, הייתי מפזר לעניים את כל מה שהיה ברשותי, עד שהגעתי לפת-לחם.

כאשר החמיר המצב, באה אלי אשתי וביקשה שאצא לחפש שותף כי ממש לא היה לחם לפי הטף, ואני לא רציתי לבקש עזרה מאיש בשר ודם, לכן יצאתי לשדה ובכיתי מרות וסיפרתי הכל לקב"ה. אמרתי לו בדמעות בעיני, שאם צריך שותפות, הרי שאני מוכן לעשות שותפות עמו, וכל מה שארוויח אחלק חלק כחלק עבור עניים ובני תורה וכדומה. כאשר חזרתי הביתה אמרתי לאשתי שב"ה מצאתי שותף הגון, ותיכף אחר מעשה זה, החל המצב להשתפר, והייתי מצליח בכל מעשי, ויש לי שתי תיבות ומכל מה שאני מרוויח אני נותן חצי לתיבה של השותף, וזה העניין בקצרה...

כאשר שמע הרב את הסיפור, אמר לתלמידיו: אל תתפלאו עוד על מעשיו של האיש, כי מרן אמר בשולחן ערוך: "שותף מה שעשה עשוי ומקבל שותפו השני בעל כורחו, וזה האיש עשה שותפות עם הקב"ה באמת ובאמונה, לכן מתקבלות תפילות וברכותיו. ■

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

"מעילה" במעיל

מעשה בבית כנסת שאחת המשפחות הכניסה להיכלו ספר תורה חדש, והמשפחה ביקשה שבשנה הראשונה יקראו כל שבת בספר התורה כנהוג. הגבאי סירב למלא בקשתה וטענתו הייתה, שיש בבית הכנסת ספר תורה ישן שהוא מהודר מאוד, ואילו החדש אמנם הוא ודאי כשר אך אינו מהודר כישן. הדבר חרה מאוד למשפחה אלא שהגבאי התעקש ועמד על דעתו. ניסתה המשפחה להערים עליו. כמה מנציגיה נכנסו בלילה לבית הכנסת והחליפו את המעילים. על הספר התורה החדש הלבישו את המעיל של הספר תורה הישן, ואילו על הישן הלבישו את המעיל החדש, כדי שהגבאי יוציא את החדש מתוך מחשבה שהוא הישן. והתחבולה הועילה, אלא שבעת פתיחת

ספר התורה על הבימה, נתברר לגבאי שהערימו עליו. וכאן ניטלה ממנו הסייעתא דשמיא, והחזיר את הספר תורה למקומו בארון הקודש ועמד להוציא את הישן. ברגע זה הציבור כולו עזב את בית הכנסת והחליטו לסלק הגבאי מתפקידו. המקרה הזה הונח לפתחו של הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א והוא דן בכל היבטיו בספרו "חשוקי חמד" (על מסכת ברכות). הרב זילברשטיין שאל את חמיו, הלוא הוא הגרי"ש אלישיב שליט"א האם צדק הגבאי בטענתו, שמן הדין היה צריך לקרוא בספר התורה המהודר בגלל "זה א-לי ואנוהו".

השיב לו מרן, שהגבאי לא צדק, ואדרבה, זהו זלזול בכבוד ספר התורה החדש כשדוחים ולא קוראים בו בגלל שספר התורה הישן מהודר יותר...כל דברי הגמרא במסכת שבת דף קל"ג עמוד ב' "זה א-לי ואנוהו, ספר-תורה נאה" הכוונה למי שבא לכתוב ס"ת כדי לקיים בו מצוות "כתבו לכם את השירה הזאת", אבל אין הכוונה שיש הידור לקרוא מתוך ס"ת מהודר, כשם שאין הידור ללמוד מתוך גמרא מהודרת, כי העיקר הוא לשמוע את דברי התורה, ואין זה משנה מתוך איזה ספר ישמעו את הקריאה, פרט לקריאת "זכור" שאולי יש הידור לשמוע את הקריאה מתוך ס"ת מהודר שכתוב בו "כתוב זאת זיכרון בספר", ואי אפשר לקיים המצוה כי אם מתוך קריאה בספר.

הכותב הינו בעל משרד עורכי דין ברעננה

שו"ת חורף הרב שבתי יגל

שאלה: הכביש והמדרכה סמוך לביתנו נפתחו על ידי מע"צ ובימי הגשמים אי אפשר להימלט מביצות הבוץ. רצינו לשאול האם מותר להוריד בשבת את הבוץ מהנעליים במתקן הברזל המחודד, המיוחד להורדת בוץ, הנמצא בכניסה לבניין? והאם יש הבדל בין בוץ רטוב ליבש?

תשובה: אם הבוץ לח מותר לקנח בנחת, אך אם הבוץ יבש אסור.

ביאור: יש לדון בנידון זה גם מצד מלאכת 'ממחק' (בנעליים העשויות עור גומי או קרפ) וגם מצד מלאכת 'טוחן', ועיין בש"ע או"ח סימן ש"ב סימנים ו' וז', ובמשנה ברורה שם, ועפ"י המבואר שם פסק כן בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ט"ו סעיף ל"ט, ועיין במ"ב ס"ק ס"ק כ"ו אפשרות להקל אף בבוץ יבש אם המתקן אינו מחודד אלא עב ורחב.

שביבים / שאול שיף

האם רבא היה אדמוני? (סיפור פלאי)

להלן קטע ממכתב ששלח הגר"מ מאזוז שליט"א (אב"ד ונשיא מוסדות התורה "כסא רחמים") אל מחבר "יוסף דעת" על הש"ס (הרב יוסף בן ארזה שליט"א- ש.ש.) המתייחס לסוגית איסור הגר ובנו רב מרי (בבא בתרא קמ"ט עמוד א'):

"מה שביקשתי לראות העתק דברי הראי"ה (הכוונה לאגרות הראי"ה חלק א' עמוד קסב- ש.ש.), כי יש לי סיפור אישי בזה. לפני למעלה מעשרים שנה קרתה לי תאונה קשה ל"ע ושכבתי בבית חולים כשמונה חודשים. התחלתי לעסוק בפיזיותרפיה (כי חצי גוף היה משותק ל"ע) והיה קשה לי עד מאוד. והנה אזכור כי ביום שבת טו"ב שבט התשל"ד (כתשעה ימים לאחר שנפלתי מקומה שלישית) שוחחתי בלימוד עם קרוב משפחה במסכת ברכות, והתגלגלה השיחה על מה שכתב הגרע"י שליט"א בהקדמתו לילקוט יוסף מהדורא קמא (שהופיע באותם ימים) כי רבא נשתבח בסברה ישרה. והמשכתי לומר, שלדעתי גם הסיפור המובא בבבא בתרא קמ"ט עמוד א' שמראה לכאורה חוסר יושר מצד רבא כלפי רב מרי, הכול רק דרך בדיחותא בעלמא, ולא איקפד רבא כלל ועיקר. כי אילו רצה רבא היה מעלים לגמרי שיש בידו י"ב אלפי זוזי משל איסור גיורא, ולמה לו לפרסם זאת ולמישקל ולמיטרי בזה, הלא יותר טוב לקחתם בשתיקה, ואם יבוא רב מרי אחר פטירת אביו לתבוע אותם - יגיד לו אין לך שום זכייה בהם (בגלל היות איסור אביו גר- ש.ש.)... אלא רבא באמת ובתמים רצה למסור הכסף לרב מרי, רק שביקש לחדד התלמידים כדרכה של תורה, למען ימצאו האופן שבו יוכל רב מרי לזכות על פי דין... ואכן כך היה, ומצא רב איקא האופן ד"אודיתא", ונפק אודיתא מבי איסור, ואיקפד רבא להעמיד פנים בלבד. עד כאן אמרתי לו ונרדמתי. זה היה בסביבות זמן מנחה של שבת רעוא דרעוין. וארא בחלומי והנה רבא עליו השלום עומד עלי ומברך אותי בברכת כהנים: יברכך ה' וישמרך וגו'. את פניו לא ראיתי אבל נדמה לי שהיה נמוך קומה ושיער זקנו ג'ינג'י נגע בפני, ובירך ונעלם, ואיקץ והנה חלום. ואכן במוצאי שבת קודש עלה פתאום בדעתי לרחוץ את הרגליים במים חמין (כידוע הרמז ומחב"ש לעצבותם, נוטריקון מחב"ש: חמין במוצאי שבת מלוגמא (רפואה)), וב"ה המצב היה הולך ואור עד שהמטפל התפלא כעבור כמה ימים לאמר: "הנה אתה מזיז את הרגליים ואינן כואבות לך". כשאמרתי לו העצה של מים חמין וכו' ההביל אותה, אבל אני יודע שזאת שעזרה לי (וניסיתי אותה יום יום) לימוד זכות על אחד האמוראים זיע"א."

רק "שש שנים יעבוד"

בספרו - סיפור היסטורי על מרד החשמונאים - של הווארד פאסט "אחי גבורי התהילה", ניתנת איגרת של סינאטור רומי לסינאט מצוטט על-ידי נ. ליבוביץ אשר שלחו לארץ יהודה לבדוק אם ראויה

מדינה קטנטונת זו שתבוא רומא עמה בברית. דו"ח מפורט זה רווי בוז של אציל רומי בן אומה מדבירת תבל לאומה קטנה שכל בניה "שטופים בקריאה ובהטפה ובפלפול, אשר מעולם לא תתכן בה כת של בני תרבות מורמים מעם". לדעת הסינאטור שונאים הם שררה, וחוקיהם "תפלים וחסרי טעם כגון חוק זה, המצווה לשבות ביום שביעי ולשלח עבד, שעבדם שש שנים, לחופשי". אעפ"כ עליו להדגיש את הישגיהם העצומים בפיתוח החקלאות, בכריית בורות מי גשמים. וכן נאמר בדו"ח ההוא:

"תתמה אם תלמד לדעת כי ארץ זו אין דומה לה במיעוט עבדים; בעוד אשר אצלנו במפקד האחרון נמצאו 23 עבדים על כל אזרח בן חורין, ביהודה נהפוך הוא, ועבד אחד בה על עשרים-שלושים אזרחים. דבר זה סכנה יש בו, וחלילה לרומי להסיח דעתה ממנה. הללו דרכם לשלח לחופשי כל עבד במועד קבוע, וכל המכה עבד - לבעל עבירה ייחשב. אם נזכור כי תרבות המערב כולה על עבדות היא עומדת... נבין כי שאלת היהודים אינה מכשלה מקומית בלבד.

וכשהוא שואל יהודים משכבות עם שונות, למה לא ינהגו "ככני תרבות", למה לא יחזיקו בעבדים, למה ישחררו אותם, למה לא ינהגו בהם ביד תקיפה, ישמע מפי כולם, ככהן כהדיוט, כחכם ירושלמי כאיכר בכפרו, תשובה אחת קצרה והוא הפסוק הזר והמופלא "עבדים היינו לפרעה במצרים". רואה הסינאטור הרומי את שמעון החשמונאי יושב בדין בין יהודי לבין עבדו הצעיר שברח ונתפש בידי אדוניו, ושמעון אינו פוסק - לתמהונו ולחמתו של האורח הרומי - "לסרוק את בשרו של הנער הבורח ולתלות את עורו בככר העיר", אלא שואל את הנער לסיבת בריחתו וכשהלה עונה לו: "להיות חופשי", פוסק שמעון שיגמור הנער את שנות שרותו ובל יעיז אדוניו לרצעו לעבדות עד ליובל. וכששואל הסינאטור את שמעון לפשר מעשיו המשונים, עונהו שמעון: "אתה על החופש שאלתני, הרומאי - ואמנם מכובד בעינינו החופש, כי עבדים היינו לפרעה במצרים".

"כבר השמעת את זאת מקודם" אומר הרומאי "האמנם לחש הוא זה?" "אני אין לנו חפץ בלחשים" אמר הישיש בבוז. "אשר אמרתי - אותו חשבתי. עבדים היינו במצרים... העבר חי עמנו. עבדים היינו... העבידונו בפרך ויתנו עלינו עבודה קשה". ומספר לו את סיפור שיעבודנו וגאולתנו ומסביר בזה את עמדתו כלפי העבדות."

ולכן מסיים השליח לנטולוס סילונוס הרומי את סיכום המלצותיו באגרתו לסינאט במילים הבאות:

היהודים לעולם אין ליתן אימון בהם, ולא יגשר גשר של הבנה ביניהם לבין המערב, כל המושכלות אצלנו על חירות האדם וכבודו זרים להם... היהודים בעצם הוויתם סכנה הם לרומא, שכן מערערים הם על עיקר העיקרים של תרבות המערב, על בית עבדים חופשי... אפילו הם מועטים, אפילו הם מסתפקים בארצם הזעירה - חלילה לנו מהסיח דעתנו מסכנתם. צר העולם מהכיל את רומא ואת יהודה גם יחד..."

"יש להם נשים"

בסוף ימיו, בעת שהותו בתל-אביב, היה רגיל ר' נתן צבי פינקל זי"ע ("הסבא מסלבודקה") לומר שיחות מוסר בבית מלונו בלילי שבתות בין השמשות בפני אנשי תורה ותלמידיו לשעבר. קרה ואחת השיחות נמשכה יותר מן הרגיל עד שהגיע זמן תפילת מעריב. והנה פתחה אשתו הרבנית - שהייתה ספוגה מרוחו של רבי נתן צבי, ובקיאה באורחותיו - את הדלת ולחשה: "יש להם נשים". ר' נתן צבי הפסיק מיד את שיחתו וציווה להתפלל מעריב. אחד הנוכחים העיז ואמר: "הנשים שלנו אינן מקפידות". השיב לו ר' נתן צבי: ראשית כל, אינני מאמין לכם, ואין לכם רשות לוותר על חשבונן: שנית, הרי אשתו בודאי רעבה ואין לי רשות לעכבה".

לא הואילו הפצרות הנוכחים שהשתוקקו לשמוע את סוף הרעיון, הוא האיץ להתפלל מעריב בחיפזון, ומיד אחר התפילה מיהר לברך כל אחד בברכת שבת שלום ושלחם לביתם.

פתרון למניעת קטטות

אדם אחד התלונן בפני רבי אייזיק שר (ראש ישיבת סלובודקה), כי בכל ערב שבת נופלת קטטה בתוך ביתו. הוא מצידו משלים את כל ההכנות לשבת בשעה מוקדמת, אך אשתו עוסקת במלאכה עד הרגע האחרון. "ואיך אתה מתכונן לקבלת שבת" - שאל ר' אייזיק. "ברוך ה', כבר מחצות היום אני לאחר הרחצה, לובש בגדי שבת, לאחר מכן מתיישב ולומד "שניים מקרא ואחד תרגום", שיר השירים ומקבל שבת מלכתא" - השיב האיש בסיפוק.

הפטיר ר' אייזיק: "אם לעצתי תשמע, דחה לשעה את לבישת בגדי השבת, עזור לאשתך בהכנת השבת, וכשתבוא שעת הדלקת נרות, תאמר לה בניחותא "הדליקי את הנר", ותדע כי שלום אהלך"...

בין "הר המוריה" ל"הר סיני"

שאלו את הגאון רבי יעקב בורנשטיין זצ"ל בעל ה"ישועות יעקב", מלמברג, מדוע נוסע הוא אל הצדיק רבי ישראל מרוזין זי"ע?

ענה ואמר: מצאנו בתורה שני הרים מיוחסים - "הר סיני" ו"הר המוריה".

התורה ניתנה על "הר סיני", והעקידה הייתה על "הר המוריה".

מעתה, הבה נתבונן, "בניית בית המקדש" - איה מקומו הראוי? לא על "הר סיני" - שעליו ניתנה תורה? ובכל זאת ראינו שמקום אשר עליו פשט יהודי את צווארו, והיה מוכן להישחט לפני ה', יקר וחביב אצל ה'. לכן, בו, ב"הר המוריה", בחר ה' לבניין מקדשו.

אני ראיתי, סיים ה"ישועות יעקב", את הרבי מרוזין מוכן עשרים וארבע שעות ביממה, לפשוט את צווארו לפני ה' - הכי לא אסע אליו?!...

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין
עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net